

"אלה הדברים אשר תעשו. דברו אמת איש את רעהו. אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם... כה אמר ה' צבאות: צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים. והאמת והשלום אהבו." (ח, טז—ט)

הרב שאול ישראלי
ירושלים

בענין ברכת התנים ושיתוף אשה בהן

גרסינן במס' כתובות (דף ז', א' וב') ברכת התנים בעשהה, ומוכיח זאת מן הכתובים. וברכת התנים היינו שבע ברכות שמברכים בשעת נישואין.

ויש לעיין מי הוא המחויב בברכה זו, האם החתן עצמו, או המצורפים למנין עשרה, או שמא כולם כאחד, אלא שאחד מברך ומוציא את כולם.

ואין להוכיח מלשון הברכות, שאחת מהן — שמח תשמה רעים האהובים מתיחסת לזוג הנישאים, שלא מסתבר שהחתן יברך את עצמו*, שכן שאר הברכות שייכות גם לחתן שהן ברכות הודאה ואף זו מתפרשת במובן של תפלה, שהרי גם אחרים אין בכוחם לברך אלא במובן של תפלה לקב"ה שיברך את החתן והכלה, וא"כ זה יכול להתייחס גם לחתן עצמו.

וממה ששינונו (מס' כלה) כלה בלא ברכה אסורה לבעלה סגדה, נראה שאכן גם החתן הוא החייב בברכה זו. כי קשה לומר שמה שאחרים מברכים את החתן והכלה יהווה גורם היתר או איסור.

ואעפ"י שהכתוב המובא שם כאסמכתא הוא ממש"נ ויברכו את רבקה, שזה מתייחס לברכת אירוסין כדכתבו התוס' (שם ד"ה שנאמר), אך ברור שעיקר ההלכה, על האיסור לבעל היא באשר לברכת התנים של שבע הברכות, כדכתבו התוס' שם בדעת ר' יהודה האומר שביהודא מברכים אותה גם בשעת אירוסין, והיינו שבע הברכות, וכתבו התוס' שהוא מצד מאמר זה שבמס' כלה (תוד"ה כ"א) וכן ג' לשון הרמב"ם (פ"י מאישות ה"ו) המאיר את האשה יברך ברכת התנים וכו'. אכן ג' שגם המשתתפים במעמד החופה גם הם בחיוב ברכה זו אלא שהאחד מברך בשביל כולם, אם זה החתן עצמו ואם זה אחד מן המנין. וזה מוכח ג"כ מלשון הרמב"ם שם (הל' ג'): וצריך לברך ברכת התנים בבית החתן. ולא פירש מיהוא המברך, משמע שאין בזה הבדל וכן גראה מהרמב"ם בה' ברכות (פ"ב ה"ט) בבית חתנים מברכים ברכת חתנים וכו', וזה מתייחס לכל המשתתפים, כפי שהוסיף

* ע"י בזה בשד"ח שנגע בזה.

שם: ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים, הרי שהמזוהר על המשתתפים בסעודה.

והנה שם עוד (הל' י') — אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכים בשבילם אחרים ברכת המזון שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין.

שיטה זו של הרמב"ם מבארת האמור בגמרא שם בנידון אם היו שם "פנים חדשות" מברכים כל ז', לא במובן של אורחים שמרבים לכבודם בסעודה, אלא הכוונה לאלה שלא שמעו הברכות בשעת נישואין. וממה שתולה זאת בשמיעת הברכות ואי שמיעתן משמע שאין הכוונה במה שאמר 'מברכים בשבילם' במובן של בגללם, כלומר מפני שהם גורמים שמחה בהשתתפותם, שאם כך, לא היה צריך לתלות זאת במה שמעו הברכות, אלא שסובר שהחיוב הוא על הנוכחים כשלעצמם להשתתף בברכות, הן אלה שנוכחו במעמד הנישואין והן אלה שמשתתפים בשמחת החתן בסעודות שבעת ימי המשתה. הכוונה באמרו 'בשבילם' היא איפוא בשל חיובם הם.

ולכאורה יש לעיין חובה זו מגיין היא לו? — הן יש לומר שחובה זו של נוכחות עשרה אנשים בדוקא היא לצורך אמירת הברכות בגלל משה הנישואין אבל אינה חובתם הם, כדרך שמצינו לענין דברים שבקדושה שג' בהם ונקדשתי בתוך בני ישראל, שמתוך כן אין אומרים אותם אלא בעשרה (בר' כ"א; וש"נ). ונראה שהלימוד הוא ממה שלמדו הלכה זו ממש"נ במקהלות ברכו אלקים ה' ממקור ישראל (גמרא שם לחד לישנא) שמתפרש על עסקי מקור. וכשם שלמדים מזה שהוא בעשרה ממש"נ "במקהלות" (ועי' תוס' שם), כן למדים שהמשתתפים במקהלה זו, כלומר מגין האנשים, עליהם תחובה לברך. ואעפ"י שיש שם גם לדעה אחרת מקור אחר לחייב עשרה בדוקא, י"ל דמ"מ מוכח כזאת מהדרשא של במקהלות, שהרי לא נחלקו בזה.

ובזה יתבאר לנו האמור בכסף משנה שם (להל' ט' הג"ל) בביאור מה שפוסק הרמב"ם שאין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים, וכי הכ"מ המקור לזה (הדברים שם בסוגריים, אולם ברור שזהו לשון הכ"מ כפי שכתבו באחת המהדורות): נראה פשוט זהא אפילו צרופי לא מצרפינן עבד וקטן בדבר הצריך עשרה כדאיתא בברכות, כש"כ שהם לא יברכו, ולכאורה אינו מובן מהו "כש"כ" הזה. הרי כזאת מצינו שאין מצרפים אשה לקריאת התורה, מטעם זה שאין אומרים דבר שבקדושה אלא בעשרה, ומ"מ היה בדין שיהא מותר לה לקרא בתורה, אם לא מצד כבוד הציבור (סי' רפ"ב).

אכן לפי האמור הדברים מובנים, כי כאן הברכות נאמרות כדי להוציא את המשתתפים, את כל אלה שהם בכלל "מקהלות" שעליהם חל החיוב של ברכו את ה', וכיון שמצד הדין המהוים את המקהלה כלומר מגין האנשים הם רק גדולים ובני חורין, ואין העבד והקטן משתתפים במקהלה, לא עליהם חובת הברכה, אלא על הגברים. וע"כ אין הם גם יכולים להוציאם ידי חובתם. וע"כ אינו דומה לקריאה בתורה שהוכרנו, כי שם הקריאה אינה להוציאם ידי חובה,

רק להתיר לאשה לקרא התורה בברכותי, ע"כ הי' שפיר מקום להתיר לה כל עוד שיש כאן י' אנשים שהוא תנאי להיתר אמירת כל דבר שבקדושה.

וממוצא דבר אנו למדים שבנידון של שבע ברכות אין מקום שאשה תאמרה, שהרי אין אשה מצטרפת למנין המקתלה א"כ אין עליה חובת הברכות וממילא אינה יכולה גם לפטור אחרים באמירתם את הברכות הללו שאין הם עליה חובה. אלא שעדיין יש לשאול, אם כן הדבר למה השמיט הרמב"ם מלהזכיר בפירוש שאין מברכין נשים ברכה זו כדרך שהזכיר העבדים והקטנים.

אך נראה שהדבר פשוט, כי יש להבין עוד תוכן חובה זו של ברכת חתנים שמוטלת על המשתתפים בשמחת החתן, כי לכאורה זה שייך לחתן עצמו, ואילו הציבור אינו אלא בחינת נוכח בשמחתו וברכותיו. ונראה שתוכן הברכות היא מגדר לשמח את החתן. כשם שיש מצוה לשמחו בריקוד ובשירה לפניו וכיו"ב, כמבואר בכתובות (דף י"ז). כן גם הברכות שמברכים אותו בהודמנות זו היא פעולה במסגרת השמחה שמשמחים אותו, וזהו שאמר הכתוב 'במקהלות ברכו אלקים', ומצוה זו לשמח החתן אינה מוטלת על הנשים, שאין זו דרך צניעות לצאת לפני החתן לשמחו בריקוד ובשירה, ממילא אין גם חובת הברכות, שהיא כאמור חלק ממעשה השמחה המוטלת על הנשים.

שמא תאמר, אמנם אין מצוה על אשה לשמח החתן מכל מקום יהא עליה מצוה לשמח הכלה, על זה אענה, כי אין כלל מצוה על אחרים לשמח את הכלה ישירות. וכל המצוה אינה אלא לשמח החתן. אלא שע"י שמחת החתן משתמחת גם הכלה, ושמחת הכלה מוטלת על החתן כמ"ש אשה בעלה משמחת (ר"ה דף ו:): וכמצוה שהטילה עליו התורה ככתוב ושמח את אשתו אשר לקח.

כי זה שאמרו שם כיצד מרקדין לפני הכלה וכו' הרי הוא מצד שע"י שמשבחין אותה נמצא החתן נהנה ושמח. וכמו שאמרו שם על נוסח הנאמר בפניה: מי שלקח מקח — ישבחנו בעיניו וכו'. ומעתה מובן שאין מקום גם לחייב נשים לשמח הכלה, כיון שאין כלל חובה על אחרים לשמח הכלה.

ומעתה מובן מה שלא הוצרך הרמב"ם להזכיר כלל שאין אשה מברכת ברכה זו, כיון שברכות אלה הן במסגרת שמחת חתן, שאין על אשה חובה זו כלל ועיקר, מובן שגם ברכה זו אינה מברכת, וכל עיקר לא הוצרך אלא להשיענו שגם עבדים וקטנים שאין כאן שום פגיעה בדרכי הצניעות שישתתפו גם הם בשמחת החתן, והו"א שמשום כך יוכלו גם הם לברך, והשמיענו שמכל מקום אין הדבר כן. וזה משום שאינם מהווים "המקהלות" ולא להם גם ברכות אלו לברכם בשביל הללו החייבים.

ואף שדברי הרמב"ם נאמרו לענין ברכת אשר ברא שאין בהם צורך של "מקהלות", נ"י שכל שבע הברכות דינם אחד, והכל מהחייב של שמחת החתן והנלוים אליו, ע"כ ממש"נ 'במקהלות' ילפינו גם לברכה זו.

אבל אין לומר בטעמה של הלכה זו מפני שברכות אלה הן חלק מברכת הוימון שאין מזמנים על נשים עבדים וקטנים (ברכות מ"ה) דא"כ מאי האי שהזכיר הרמב"ם רק עבדים וקטנים ולא הזכיר נשים, אלא ודאי דברכות אלו, אם אמנם

נאמרות גם בסעודה במשתה הנישואין, אך הן עיקר החיוב לאמרם הוא בזמן הנישואין, ואין דין אמירתם בסעודה אלא מפני שזה מהוה המשך השמחה שהתחילה בעצם הנישואין, א"כ אינם מהוים חלק מברכת הוימון והמוזון. ע"כ שפיר כ' הכ"מ שהוא מצד דין "מקהלות" ולא מצד השתייכותם לברכת הוימון.

הרב שאול ישראלי

בענין מדבקות בשבת

שאלה. קיימות כיום מדבקות המרווחות בגיר דבק, והן נתונות על גיר שאף הוא מרווח בחומר מסוים, שהמדבקה אינה נדבקת אליו אלא באופן רופף וניתן להוריד אותה ממנו בקלות והוא עשוי באמת למטרה זו שיוסלו להעבירו מגיר זה לגיר אחר. השאלה היא מה דין הורדת מדבקה מעין זו מהגיר שעליו נתונה בשבת וכן שימת מדבקה זאת על גיר אחר שגם הוא מסוג הגיר הקודם, שאינו נדבק אליו באופן מוחלט אלא ניתן להורידו ממנו באותה קלות.

אם יתברר לנו שפעולות אלה מותרות בשבת, יהיה בזה פתרון לבעיית רישום הזמנת המנות בבתי מלון ובמסעדות על-ידי המלצרים, דבר המביא להרבה חילול שבת.

א. ראשית יש לברר לאיזה מלאכה ממלאכות השבת יש לשייך הפעולות הללו, בכדי לקבוע אם פעולה מעין זו יש בה איסור מצד מלאכה זו לפי הגדרים שנאמרו בה.

בין ל"ט מלאכות נמנות מלאכות הקושר והמתיר וכן התופר והקורע. המתיר והקורע יש להן אותו דמיון. ולמה תמנינה כמלאכות נפרדות על כל התוצאות שיש לזה. באבני נזר (או"ח א סי' קפ אות ה) עמד בזה ונוקט שמטעם זה העושה מלאכה הדומה לקשירה ותפירה כאחד אינו חייב אלא אחת. וז"ל שם: באבני נזר (או"ח א סי' קפ אות ה) עמד בזה ונוקט שמטעם זה העושה מלאכת קשירה ותפירה כאחד אינו חייב אלא אחת.

אי אפשר לחיובי תרתי. הדומה למשמר דאי אתרו ביה משום מרקד חייב ואי אתרו ביה משום בורר חייב, ומכל מקום אינו חייב אלא אחת. אף דאם היה בורר ומרקד היה חייב שתיים אף דדמיין להדדי כיון שהיו במשכנן. מכל מקום משמר דמביא לבורר ומרקד אי"ח אלא אחת דמלאכה אחת היא. כן בקושר ותופר. דענין שניהם לחבר שני דברים, ומכל מקום שתי מלאכות הן כיון דהוה במשכנן. מכל מקום אם חיבר שני דברים על-ידי תפירה וקשירה אינו חייב אלא אחת. ע"כ (עיי"ש ושתלה זאת במחלוקת אם עושה קשר בחבל אחד בראשו יש בו גמי חיוב קושר כיון ככה"ג הקושר קיים, דלפ"ז הן שתי מלאכות שונות. דתופר היינו שמחבר שני דברים זל"ז ול"ד לקושר).